

S Z E M L E

»KNJŽEVNOST« KÉT SZÁMA

A »HID« aránylag ritkán foglalkozik irodalomelméleti, irodalomtörténeti — vagy ha úgy tetszik: irodalompolitikai problémákkal. Jóformán még sohasem próbáltuk megmagyarázni, hogy miért íródott, valamely mű; milyen szempontok, milyen gazdasági és politikai szükségességek vezették lelkük tollát és igen keveset tettünk a vajdasági magyar irodalom helyzetének, múltjának és fejlődési lehetőségeinek elemzésére és megvilágítására. Persze, nem csupán »elgondolások«, sőt főképpen nem azok irányítanak írókat és olvasókat. A dolgok összefüggéséből kitűnik, hogy sem az egyes tudományágaknak, sem a művészetnek nincsen önálló, önmagukban rejlő, kizárólag saját belső dialektikájukból folyó történetük. Mindezt különben már Marx és Engels megállapították és azt is, hogy a tudományoknak és művészeteknek fejlődését az ösztörténelem menete szabja meg; a történelem menetének megértése nélkül az egyes területeken belül folyó változások meg nem magyarázhatók.

A vajdasági magyar író és olvasó számára a szocialista irodalomszemlélet jóformán idegen terület — és ez többé-kevésbé érthető is. Nem volt, vagy alig volt lehetőségünk ahhoz, hogy hozzájussunk a fejlődés egyes újabb állomásait felfedező, sokhoz. Valóban haladó szellemű

könyveket a háború előtt keveset kaptunk, nehezen voltak hozzáférhetőek, s a felszabadulás után is sajnos még mindig gyéren csurrannak-cseppennek a — még a magunk erejéhez mért alkotásokhoz is annyira szükséges — irodalomelméleti kiadványok. A magyarságnak olyan irodalomelméleti tudósa van, mint Lukács György, akinek munkáit a világ minden nyelvére fordítják, akinek gondolataival gondolkodik a világ jóformán minden haladó szellemű gondolkodója. Lukács új kötetei (A történelmi regény, Balzac-Stendhal-Zola, Irodalom és demokrácia, A polgári filozófia válsága, stb.) csak néhány példányban érkeztek hozzánk s vajdasági magyar olvasó nem is vehetett róluik tudomást. Pedig, hogy mennyire új meglátásokról, új tudásról és új számunkra — új tudományról van szó, bizonyítja az is, hogy maga az író-tudós Lukács György is olyan fejlődésen ment át, amelynek tapasztalatai s »e tapasztalatok alapján létrejött politikai, világnézeti és esztétikai fejlődése minden tekintetben meghaladottaknak, elavultaknak mutatódik... régi írásait«. (Előszó a Balzac-Stendhal-Zola c. tanulmánykötethez.) Mi úgy tudtuk — Szerb Antal irodalomtörténete alapján, — hogy Lukács György »Theorie des Romans« címen német nyelven megjelent tanulmánykötete »az utolsó szót jelenti« a regényelméletben. Lukács György azt mondja, hogy »az utolsó szó«

elavult, és most az a feladata, hogy az olvasót is elvezesse a régi állásponttól az újhoz s meggyőzze a régi elavultságáról.

A »HID« egyik fontos feladata és a vajdasági magyar írók egyik fontos feladata az lett volna, hogy a vajdasági magyar olvasóval közöljék Lukács György és mások — nemzetközi vonalon is perdöntően jelentős — új meglátásait. Meg kell állapítanunk ismételten, hogy a »HID« és írónk alig, vagy sehogyan sem foglalkoznak irodalomelmélettel.

Ez az érem egyik oldala.

Amíg mi, vajdasági magyarok, irodalomelméleti téren elmaradottságunkkal és egyre inkább »vidéki« beállítottságunkkal küszködünk, — Jugoszlávia egyes köztársaságaiban egyre több folyóirat gyűjtögetja a szövétneket, Szerb és horvát (szlovén és macedón) nyelven szinte hónapról-hónapra új folyóiratok, szemlék irodalmi újságok jelennek meg s az új tudás kimerlíthetetlen tárházát bocsátják azok rendelkezésére, akik a nyelvet értik és — jól értik. E folyóiratok közt a legtekintélyesebb — kiállításban és tartalomban egyaránt — a most harmadik éve megjelenő »Književnost«.

A folyóirat színvonalas, tartalmas, korszerű újság — nevelő, irányító és szórakoztató feladatát maradéktalanul elvégzi. Szerkesztőbizottságának egyes tagjait a vajdasági magyar olvasó is jól ismeri: Milan Bogdanovics, egyetemi tanár, a Szerb Népköztársaság íróegyesületének elnöke, Cedomir Minderovics, államdíjas írónk, a Himnusz költője, Velibor Gligorics és Deszanka Makszimovics. Munkatársai sorában Jovan Popovics, Milivoje Risztics, Bihalji-Merin, Ivo Andrić, Branko Ćopićs, Rađovan Zogovics, Borisz Zihert, Rodoljub Ćsolakovics és mások neveivel találkozunk. A lap — jelentőségükhöz és saját oldalszámához mérten — természetesen bemutatja a

külföldi, különösen a szovjet irodalom jelentősebb alkotásait is. Áprilisi számában örömmel találkoztunk Petőfi Sándor »Kard és lánc« című versének kitünő fordításával és Jovan Popovics értékes Petőfi-tanulmányával.

Lehetetlen egy ilyen rövid ismertetés keretében a folyóirat teljes problematikáját bemutatnunk. Azt azonban, hogy mennyire fontos irodalomelméleti sikon is tisztázni a fogalmakat, talán sikerül érzékeltetnünk Velibor Gligorics egyik »A korszerű író« című tanulmányának ismertetésével.

A polgári irodalmat és írókat — Gligorics szerint — elsősorban a kilátástalan borulátás jellemzi. Az író — a polgári író — egy haldokló osztály agóniájának kifejezője. És a polgári irodalomnak e kilátástalan borulátása, az életéről és a világról való lemondása jogosítja fel az imperializmus hordozóit a tömeges öldöklésre, az amúgyis rabszolgaságba taszított ember megsemmisítésére, ez a lemondás felkészíti lelkileg új, hódító háborúkra.

Gligorics szerint (természetesen nem csak Gligorics szerint) a hanyatló szellemű polgári irodalom nem szereti az embert, nem hajlandó harcolni az ember boldogabb jövőjéért. Ebben az irodalomban az embernek nincsen se húsa, se vére, se lelke, se szíve. Az ember itt csupán fantóm, a halódó társadalmi osztály veszendő lelke, aki saját pusztulása előtt — »már úgy is mindegy!« — előkészíti az egész emberiség pusztulását, minden emberi alkotás lerombolását. Ez az irodalom megteremtette »az emberfeletti ember« kórképét; mániákusokból, vallási és faji megszállottakból építette hőseit. Ez az irodalom, a válság előszeleit annyira érző Amerikában például, a polgári osztály sorsát összeköti az egész nép sorsával, az imperialista Wall-street üzleti gondjait az amerikai nép gondjaival.

A szocialista realizmus a jövőbe, az életbe törő diadalmas embert énekel. Ime, a korszerű szovjetirodalom. Csak úgy sugárzik a harc, az építés, a munka iránti lelkesedéstől; a derülátó humanizmus tisztaságától.

Nincsen kizárólag irodalmi probléma, a dolgok összefüggnek — állapítottuk meg a bevezetőben. Tanulmányában Velibor Gligorics is eljut e megállapításhoz. A két irodalmi tábor között folyik a harc és e harcnak még nincsen vége. És e küzdelemben — mondja Gligorics —, *az imperialisták és a Szovjet Szövetség által vezetett demokratikus tábor közötti küzdelemben senki sem lehet semleges.* Az író sem. *»A korszerű író előtt nagy, történelmi feladat áll: az, hogy a forradalmi események élén járjon.«*

Egy másik tanulmányban, amelyet Minderovics Csedomir írt, megállapítja a »Knjževnost«, hogy irodalmunk minden jelensége elvesztette kizárólagos, szűk irodalmi jellegét — általános kulturális és társadalmi tényezővé vált úgy saját népeinkkel, mint más országok népeivel való viszonyában.

A folyóirat sok tekintetben sikeres harcot folytatott és folytat irodalmi termelésünk színvonalának emeléséért, drámai irodalmunk megteremtéséért és a bíráló szellem erősödéséért. Itt ismét rámutathatunk az összefüggésre: *minőségi termelés egyrészt a gyárakban, földeken és irodákban, másrészt az író íróasztala mellett — egyetlen, összefüggő probléma.* És éppen így a bírálat és önbírálat kérdése is. Komoly, tárgyilagos, építő szellemű és szándékú bírálat nélkül nincsen irodalmi fejlődés sem.

Mindez nem elég ahhoz, hogy a »Knjževnost« sokoldalú tevékenységét bemutassuk, de ahhoz talán elég, hogy felhívjuk a figyelmet az irodalmi problémák sokrétűségére és a komoly irodalmi nevelés (vagy inkább: még csak átnevelés) jelentősé-

gére. Járjon a vajdasági magyar író is az események élén; járjon az események élén a HfD is.

A mi feladatunk nem csupán az, hogy több, vagy kevesebb sikerrel, tehetséggel és felkészültséggel novel-lákat és verseket írjunk kéthavonként egyszer. Több, fontosabb, jelentősebb feladat vár ezen a területen miránk — ne várjon hát még sokáig hiába. Azok pedig, akik a »Knjževnost«-ot és most már sok más folyóiratunkat is olvashatják, szóval, akiket a nyelvi nehézségek nem gátolnak, tartsák kötelességüknek, hogy az olvasóink számára még új irodalmi kérdésekkel megismertessék az érdeklődőket. Néhány hónapja azt írtam, hogy mi itt »irodalmi dialó-utakon« járunk, amikor másutt gyors vonaton, repülőgépen utaznak írók-olvasók. Aki a rövid ismertetésekből csak a dolgok »összefüggőség«-ét is megérti, azt is megérti, mennyire fontos, hogy Vajdaság magyar olvasói és írói elhagyják a dialóutakat.

Gdl László

UJRA MEGJELENT A »LUMINA« a vajdasági románok irodalmi és kul- turális folyóirata

»Lumina« (Világosság) ez a címe a Jugoszláviában élő román kisebbség kulturális és irodalmi folyóiratának, amely az elmúlt hónapban hagyta el a sajtót. A román folyóirat megjelenése égető szükségesség volt. Ez a szám, a II. évfolyam első száma tulajdonképpen folytatása annak a munkának, amelyet a folyóirat köré csoportosult fiatal vajdasági román írók és költők gárdája az elmúlt évben végzett a »Lumina« már eddig megjelent 12 számában.

A folyóirat szerkesztője — munkások, parasztok és értelmiségiek. Első sorban is a való, a román kisebbség életét igyekszik bemutatni. Emellett feladatul tűzte ki, hogy foglalkozik hazánk és általában a demokrácia fejlődésének fő-